

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРЯМОЇ МОВИ ТА СЛІВ АВТОРА В ХУДОЖНІЙ НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПРОЗІ

Лисенко Ю. О.

(Сумський державний університет)

Науковий керівник – ст. викладач Чепелюк А. Д.

Під прямою мовою у художньому творі розуміється передача письмових і усних слів одного з персонажів у їхньому буквальному вигляді, зі збереженням усіх мовних особливостей його мови, а також емоційно-експресивних відтінків виразу.

Специфіка стилістичного функціонування прямої мови виникає й розвивається на основі близькості до живої розмовної мови й вираженої персональності висловлювання [1, 251]. Широке вживання структур прямої мови у художньо-літературному добутку обумовлює так званий сценічний, або драматичний спосіб зображення, при якому художня ситуація подається в її безпосередньому становленні й розвитку на очах у читача.

Стилістична картина художнього твору, а також стилістичний потенціал прямої мови багато в чому залежать від того, у якому кількісному та структурному співвідношенні перебувають мова оповідача й пряма мова персонажів.

Пряма мова є художньою мовою самого автора, що відбиває у своїй структурі, семантиці, способах включення в оповідання відношення письменника до мовної дійсності зображуваного їм простору й часу, рівень його загальномовної культури.

Дослідивши приклади прямої мови та авторського вводу можна зробити висновок, що найчастіше слова автора вводяться дієсловами говоріння: "*Sehen Sie*«, *sagte ich*, »*das konnten Sie doch nicht wissen.*" *Бачите, - сказав я, - ви ж цього не могли знати.*

Перекладач дослівно перекладає слова автора, дієслово *sagen* має значення казати.

Іноколи щоб урізноманітнити мову перекладу перекладач вдається до лексичних трансформацій, добираючи інші синоніми: "*Entschuldigen Sie bitte*«, *sagte ich schließlich*. »*Wir haben nicht gesehen, daß Sie im Wagen waren. Sonst hätten wir den Unfug vorhin sicher nicht gemacht.*" - *Пробачте, будь ласка, - втрутився я нарешті. - Ми не бачили, що ви були в машині. А то б ми такого не виробляли.*

У сучасній німецькій та англійській художній літературі дуже поширеним явищем є вживання перед прямою мовою замість дієслів мовлення, говоріння (*sagen, sprechen* тощо) дієслів інших семантичних груп, зокрема дієслів *lachen, lächeln, kichern, scherzen, spotten / spötteln, sich wundern, staun*.

У більшості випадків спостерігається ідентичність передачі розглядуваних значень мовлення українською мовою: "*Der erste Arbeiter*

lacht: «Wahrscheinlich tagsüber, wenn...» Перший робітник засміявся: — Мабуть, протягом дня, коли ...

При перекладі значення мовлення дієслів *höhnen* — глумитися і *spotten / spötteln* — кепкувати український перекладач, як правило, цілком слушно вказує й на об'єкт дії, хоч в німецькому тексті таке уточнення відсутнє: *"Wir haben dir auch nichts gesagt davon», höhnte Brendel. " А ми й не казали тобі про це, — глумився над ним Брендель.*

Вказівка на об'єкт дії не порушує адекватності перекладу - вона лише уточнює значення дієслова.

Трапляються випадки, коли український перекладач, навпаки, випускає якийсь член речення, що стоїть після дієслова, так би мовити, оголює його перед прямою мовою, чим теж підкреслюється лексичне значення мовлення: *" Die Hände abtrocknend, setzte sich Köhn auf die Bank neben Krämer und lächelte wissend: «Tja, wie macht man das..." Витерши насухо руки, Кен сів поруч з Кремером на лаві і посміхнувся: — Отож-то і воно, як виходить, кажеш...*

Особливо показовими є випадки, коли в оригіналі дієслово на позначення психічного стану з вторинним значенням — значенням мовлення стоїть в постпозиції, після прямої мови, утворюючи самостійне речення, а перекладач поєднує обидва речення, хоч постпозиція, здавалося б, більше свідчить тут на користь первинного значення: *"Erkälten Sie sich hier nur nicht". Diederich höhnte . Дивіться, щоб ви не застудились тут, — глузував Дідеріх.*

Розглянуті відступи від оригіналу немовби підкреслюють позитивне ставлення перекладачів до стилістичної функції дієслів, які вводять пряму мову. Ці відступи не порушують, що дуже важливо, змісту оригіналу, а свідчать про закономірність явища розвитку стилістичного значення в дієсловах на позначення психічного стану. Підтвердженням даної закономірності є також використання в значенні мовлення описових зворотів: *Er nannte seinen Namen, worauf sie frohlockte, sie seien alte Bekannte. Він назвав своє прізвище, і вона скрикнула від радості: вони ж старі знайомі.*

Практика художнього перекладу засвідчує активне використання дієслів на позначення психічного стану людини для урізноманітнення лексичних засобів, зокрема, при виборі дієслів мовлення, говоріння, що вводять пряму мову персонажів.

1. Гончарова Е. А. Интерпретация текста. Немецкий язык: Учебное пособие/ Е. А. Гончарова, И. П. Шишкина. – М.: Высшая школа, 2005. - 386с.
2. Бублейник Л. В. Особливості художнього мовлення: Навч. Посібник зі спецкурсу.- Луцьк.: Вежа, 2000. – С.187-190.

Лисенко, Ю.О. Співвідношення прямої мови та слів автора в художній німецькомовній прозі [Текст] / Ю.О. Лисенко; наук. кер. А.Д. Чепелюк // Перекладацькі інновації : матеріали Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, Суми, 25-27 листопада 2010 р. / Ред. кол.: С.О. Швачко, І.К. Кобякова та ін. — Суми : СумДУ, 2010. — С. 58-60.